

llegida mai en francès, i goso assegurar que també és estranya a l'ús comú del castellà, per bé que s'hi senti alguna vegada (S.E.), però per un cas ben curiós *to have neither art nor part in* és també excellent anglès: podem creure un crític tan savi i fi com el britànic Logan Pearsall Smith quan assegura que en la seva llengua és una frase encunyada d'origen jurídic (*Words and Idioms*, 1943, p. 218); també en català és probable que tingui tal procedència (cf. *les parts d'un plet, tenir part en un delict*): ¿hauria pertangut ja al dret anglo-normand i al dret feudal nostre?

El masculí *art* s'usa també quasi pertot com a nom de diverses espècies de xarxa de pescar en mar, especialment és el nom de xarxes grans i ben elaborades, en primer lloc *l'art de bou o de parella*, i el gran *art* estirat des de terra per dues nombroses fileres de persones: a la Costa de Llevant, ultra la barca, els seus pescadors i els palers de la platja, hi solia participar una multitud d'homes i dones del poble, a qui després el paler repartia una petita part de peix (jo mateix havia pres part a St. Pol de Mar, en la flairosa operació, quan ja s'havia apagat el crepuscle estival, a la claror de la lluna).²

Ja en tenim alguns vells testimonis: «art de xàvega qui era intrat per pescar», «las galeras --- havien presos certs hòmens ajudaven a virar <lleg. tirar?> los arts dels pescadors de la present ciutat» en docs. barcelonins de c. 1470 (*Ardits* II, 492) i 1583 (Pere J. Comes, *Libre de alg. coses asseny.*, 443); però crec que és el mot que ja surt en un doc. de 1156 relatiu a l'Estany de Castelló d'Empúries (que ja és quasi mar): «charabum in Stagno Kastilionibus cum actibus et redesellis» en un doc. del qual he vist còpia en la Col·lecció Moreau (*Bibl. Nationale* de París, vol. LXVIII, veg. la cita s. v. *CARO*): suposo que *actibus* és una errada de lectura de l'amanuense rossellonès de c. 1800 per *artibus* (o *arctibus?*). També n'he vistos a L'Escala (força més grossos que el *bolitx*, 1937), i a Llança, on digueren (1958) que abans l'usaven per pescar tonyines. També a les Illes: en el Port d'Andratx, com a diferent de la *xàbega*, a Felanitx un *artet* amb *corona*, a Formentera veig un *artet* en ús, emprat per pescar gerreret (1963-4). També en terra valenciana, on Lluís R. Flores (*Misc. Fabra*, s. v. *monot*; no *AlcM*) el posa com a femení, junt amb *monetes*, *monots* i *mornells*, i MGadea (*Dicc.*) recull *calar l'art i art de bou o de parella*.

De l'etimologia se n'ocuparen Spitzer (*Lexikalisches aus dem Kat.*, 84, n. 1), Schneegans (*Litbl.* xxvi, 279), Griera (*W. u. S.* VIII, 97), i espt. un home del gran saber de Schuchardt (*An Mussafia*, 1905; *An Griera*, *BDC* XI, 109ss.): amb raó aquest tragué a Griera del cap la seva infundada etimologia *RETE SARTUM* 'xarxa sargida, apedaçada', tan inversemblant en tots sentits, i més perquè és impossible veure-hi una deglutinació de l'article mallorquí *s'*, puix que també s'usa en llengua d'oc: prov. *calà lis art* «tendre les filets», que el *TdF* documenta en Auguste Langlade (de l'Erau): «sarcís tous arts, pego ta barco»; estirant-ho un poc podríem dir que ja és oc. ant.

(*artz* «ensemble des filets de pêche», *PDPF*, prov. i llgd. *lous arts* «les rets, l'ensemble des filets», *TdF*) i fins castellà, vist que a Santander *artes de pescar* significa 'ormeigs' (Pereda, *Sotileza*, pp. 58, 559); en un sentit més ample i antic és castellà normal: recordem el *Dicc. Hist. de las Artes de la Pesca Nacional* de A. Sáñez Reguart, de 1791-5.

Especialització semàntica ja quasi consumada en oc.: *lou grant art* «la pêche que l'on fait avec des tartanes et autres navires, en pleine mer», *l'art floutant* «la pêche avec des filets flottants, par opposition à la pêche à la traîne». Localment en el Rosselló va produir-se un trasllat de sentit diferent: fou també de primer 'el lloc on un pescador té les seves xarxes', i ha acabat per ser 'l'indret on viu un pescador vora mar': a Sant Cebrià vaig veure (1960) l'indret de platja dit *l'Art d'en Barra*, i en *l'Art d'en Peroteta* van venir-hi després a viure tants pescadors que ha acabat per fer-s'hi un poblet nou que ara en diuen *Sant Pere*. L'especialització semàntica en l'art de tirar s'explica pel fet de tractar-se d'una xarxa d'importància única, dita així per excel·lència, en una forma comparable a com el fr. *métier* s'ha convertit en el nom del teler després de significar «métier de tisserand», o a com en parlars italians de l'Adriàtic, espt. el venecià, el nom de l'art de pescar es *nagossa*, que, com va demostrar Schuchardt a Mussafia, no és altra cosa que el ll. *NEGOTIA* 'ocupacions (de la gent de mar)'.

DERIV.: D'aquest: *Artet* Princ., Mall., Eiv.; *artó*, L'Escala, Sant Pol de Mar, etc. *D'art* en el sentit propi:

Arter («les males fembres / --- / fals part cobriren: / en certa hora / que fuy defora, / prest fon partera: / la falsa artera / mès-se en lo llit / ---», JRoig, *Spill*, v. 4786; altre ex. del S. xvi, *DAG*, *AlcM*) = cast. *artero*, segon quart S. XIII, Berceo, *Mil.*, 840c, i resta allí més viu, també port. *arteiro* (gall. ant. *ardeiro*, Rds. Lapa, *Ctgs. d'Escarnho*, 67.5, p. 666, per influència d'*ardido*), derivat d'*art* 'engany', com en la loc. *sens art* (que hem vist supra), o en cast. ant. *sin arte* («ca veo que vos ama e vos quiere sin arte», 1330, *L. de B. Amor*, 842d; «la vergüença todos los males parte; / por vergüença faze home bien sin arte», Juan Manuel, *Conde Luc.*, ed. HzUreña, p. 229); *arteria* [S. xiv; *DAG* i *AlcM*; «gran arteria / hach Na Maria / de Mompeller, / reyna muller / del rey En Pere, / anant darrere / lo decebés / e concebés / qualche fill d'ell», «quant se pot moure, / tot ho furtaven, / e trafegaven, / ab arteria, / barateria ---», JRoig, *Spill*, vv. 8691, 2967]; en lloc d'*arter* es va usar també algun cop *artec* [S. xiv, en les *Lleis de Cavalleria* de Pere el Cerimoniós, cita en *DAG* i *AlcM*; cf. Spitzer, *Mgn. a. d. rom. Phil.* IV], on potser hi ha contaminació d'*arec* (veg. *ARADA*), en cert grau, contraosat; *arterós* [Ss. xv i xvi], *arterosament* [S. xv].

Artesà [1460, Jaume Roig, *Spill*], pres de l'it. *artigiano*, adaptat segons el model de *cortesà* = *cortegiano*, -*igiano*; des del cat. va passar al cast. *artesano* [c. 1440], procedència valenciana que confirmen Co-